

рането ѝ въ оперна трупа. Това не бѣше никакъ лесна задача, защото азъ имахъ предъ себе си само дзе лица Михайловъ К. И. Стоянъ и Ив. Н. Вулпе, които бѣха подготвени за оперна сцена.

Известенъ ми бѣше сжщо неудачния опитъ на г. Д. Казаковъ и Ив. Славковъ къмъ деветдесетата година да основаватъ опера, който завърши съ пълненъ неуспѣхъ, защото отъ тѣхъ е било пренебрѣгнато обстоятелството, че въ никаква страна не се основава опера, преди тамъ да съществува предварително поне едно музикално училище, което да формира нужния персоналъ за операта. Само съ чужди сили: диригенти, режисьори, корепетитори, оркестранти, хористи и др. не се създава Народна опера. Сжщо така, по това време не бѣше още построенъ Народния театъръ, чиито спектакли се даваха въ „Славянска беседа“. На какви сценични ефекти е могло да се разчита при оперитѣ на една малка, полуосветена сцена. По това време даже не сме имали нито единъ капелмайсторъ българинъ въ столицата, съ изключение на покойния Маноловъ, който се е подвизавалъ изъ провинцията.

Отъ друга страна, къмъ 1890—1892 година ние не сме имали и подготвена публика, която да посещава операта. По това време концертитѣ даже бѣха една рѣдкостъ и сж били давани само отъ случайно проходящи артисти, отиващи въ Цариградъ и отбили се отъ любопитство да видятъ младата българска столица. За потвърждение на думитѣ ми, ще припомня, че на концерта на знаменития чехски и свѣтовенъ виртуозъ Францъ Ондричекъ, присѣствуваше само бившия царъ Фердинандъ съ свитата си и моята скромна личностъ, единственъ на цѣлата галерия въ „Славянска беседа“. Значи, 2—3 години преди това г. Д. Казаковъ и Ив. Славковъ сж се опитвали да основатъ опера. Съ това не искамъ да умаловажавамъ тѣхното ненавременно начинание, а да подчертая, че, когато прегърнахъ идеята за основаване на опера презъ 1907 год., условията бѣха много по-благоприятни, особено като се вземе предвидъ и обстоятелството, че имахме вече музикално училище и че начело на проектираната опера щѣше да застане единъ голѣмъ артистъ, като покойния К. И. Михайловъ—Стоянъ, който, макаръ

и да бѣше вече на залѣзъ, носѣше, съ себе си една голѣма оперна култура.)

Могла смѣло да признае, че, ако той не бѣше дошелъ по това време въ България, нѣмаше да се заема да защитавамъ една толкова сериозна кауза. Както България безъ него не би могла да се сдобие, преди 20 год. съ своя родна опера, наречена тогава „Оперна дружба“, така и К. И. Михайловъ нѣмаше да може да направи самъ нищо, ако не бѣше намѣрилъ хора идеалисти, които да го подкрепятъ въ хубавото начинание въ пресата.

Изглежда, че това К. И. Михайловъ—Стоянъ е съзнавалъ много добре, защото той не предприе нищо преди да получи обещанието ми за една искрена подкрепа.

Съ появяването на моята първа статия въ в. „День“, подъ заглавие „Опера“, се обяви, така да се каже „Оперната война“. Това бѣше манифеста за обявяването ѝ. Много хора, които ме срѣщаха по улицитѣ, ме изглеждаха доста странно, като сж мислили сигурно, че азъ съмъ се побъркалъ на тая тема. Какъ е възможно въ София да има българска опера? Кжде ни сж силитѣ? Кжде сж срѣдствата, съ които ще се поддържа? Нѣма ли операта да попрѣчи на драмата? Ще има ли достатъчно публика и за двата отдѣла?

Това бѣха въпроситѣ, съ които бѣхъ обсипванъ отъ всички страни. А най-важния въпросъ бѣ: „Не е ли още много рано, прибрзано да се основе опера у насъ?“ Това действително бѣха много сериозни въпроси и, ако запитахъ читѣ имаха среща съ единъ неопитенъ човѣкъ, той не би могълъ да се справи съ тѣхъ. Додето тѣзи въпроси ми се задаваха устно отъ този или онзи, работата донѣкъде би стояла сравнително добре. Но когато тѣ почнаха да ми се задаватъ въ пресата, трѣбваше вече да се започне една голѣма полемика и то не съ посрѣдствени писачи, а съ нѣкои отъ най-първитѣ. Това ни най-малко не ме разколеба, защото сжщитѣ въпроси ми се задаваха и при основаването на музикалното училище. Сжщитѣ въпроси сж задавани и на основателитѣ на университета, художествената академия и почти всички културни и други начинания въ България.)